תלמוד ירושלמי · מפרשים · תוספות הרי״ד על תלמוד ירושלמי · סדר זרעים

תוספות הרי"ד על תלמוד ירושלמי ברכות

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות הרי"ד על תלמוד ירושלמי ברכות

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-הריד-על-תלמוד-ירושלמי-ברכות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ג 4
הלכה א 4
הלכה ו 7

פרק ג

הלכה א

אבל ביום ראשון אינו נותן תפילין ביום השני הוא נותן תפילין ואם באו פנים חדשות חולצן כל שבעה דברי ר"א. ובברכות בירושלמי דפוס אמשטורדם לא גרסינן כל שבעה אלא אם באו פנים חדשות חולצן דברי ר"א וכן הוא הגי' המדויקת בל"ס ע"ש ברפ"ג ולפי דברינו לקמן בע"ה יתבאר שזאת היא גי' האמיתית וכן בבבלי דף כ"א במכלתין לא גרסינן כל שבעה:

ר"ז מר עוקבן בשם שמואל ר"ז ר"י בשם רב הלכה כר"א בנתינה וכר' יהושע בחליצה ר"ז בעי אם נתן ביום השני כר"א מהו שיעשה ר"א כר"י שלא לחלוץ אריבר"ב וכיני אם נתן ביום השני כר"א נעשה ר"א כר"י שלא לחלוץ אין כיני נאמר הלכה כר"א ע"כ. הפי' הוא אם הא דקי"ל כר"י בחליצה דאינו חולץ ביום הג' אם ביום השני בנתן כר"א מהו שיעשה בדיניה דר"א ביום השני כר"י שלא לחלוץ אם דוקא קי"ל כר"י בחליצה ביום הג' אבל בדיניה דר"א בנתן ביום השני לא קי"ל כר"י או לא דאפילו ביום השני נמי אינו חולץ אריבר"ב וכיני אם נתן ביום השני כר"א נעשה ר"א כר"י שלא לחלוץ פי' נעשה בדיניה דר"א ביום השני כדיניה דר"י שלא לחלוץ אין כיני פי' דאל"כ נימר הלכה כר"א דהא ר"א לא פליג על ר"י בדיני דחליצה ביום ג' דהא ר"א לא ס"ל דחולץ רק ביום השני אבל ביום הג' לית מאן דפליג בדיניה דר"י ולכ"ע אינו חולץ ואין כאן פלוגתא אלא ביום השני לחוד דר"א ס"ל דנותן ואם באו פנים חדשות חולץ ולר"י אפילו בלא פנים חדשות נמי אינו נותן וא"כ למה ליה כלל למימר דהלכה כר"י בחליצה א"ו דה"ק דהלכה כר"י בחליצה אף בדיניה דר"א אליבא דר"י חולץ דק"ל כר"י בחליצה דפנים חדשות אינו גורס לחליצת תפלין דפנים חדשות אינו מחדש שום אבילות לענין תפלין וע"כ ממילא לדידן דקי"ל כר"א דנותן ביום השני אינו חולץ בשביל פנים חדשות דקי"ל לענין פנים חדשות כר"י. ועי"ז יתבאר שיטת הבבלי ושיטת כר"י ז"ל בזה דבבבלי גרסינן ג"כ האי סוגיא במס' מ"ק דף כ"א והתם גרסינן איפכא דר"א ס"ל כר"י הכא ור"י ס"ל כר"א הכא ושם גרסינן ג"כ אמר עולא הלכה כר"א בחליצה והלכה כר"י בהנחה איבעיא להו בשני לעולא חולץ או אינו חולץ ת"ש אמר עולא חולץ ומניח אפילו מאה פעמים ע"כ הרי פשיט שם דלעולא חולץ בשני וא"כ יקשה קושית הירושלמי דהכא לפ"ז למה קאמר הלכה כר"א בחליצה כלל לא הול"ל אלא הלכה כר"י דהא ביום הג' לית מאן דפליג דאינו חולץ בפנים חדשות והי' אפשר לתרוצי משום דר"י קאמר בסתמא דאם באו פנים חדשות חולץ ס"ל דחולץ אפילו ביום ג' ע"כ צריך לאשמעינן דהלכה כר"א דאינו חולץ ביום ג' ולפ"ז יקשה על

הירושלמי דלמה קאמרינן דאין תימר דבשני חולץ לימא הלכה כר"א לחוד הא צריך לאשמעינן דביום ג' אינו חולץ כר"י דהא ר"א פליג וס"ל דאפילו ביום ג' חולץ ועוד קשה על פרש"י ז"ל דמפרש גבי ר"י ואם באו פנים חדשות וז"ל ואם באו פנים חדשות ביום שני חולץ תפלין עכ"ל ז"ל וקשה מאד א' מי הכריחו לפרש דר"י ס"ל דחולץ הוא ביום שני ועוד אדרבה ע"כ דר"י ס"ל דחולץ ביום ג' דאל"כ כיון דמסקינן לעולא דחולץ ביום שני א"כ יקשה קושית הירושלמי דלימא הלכה כר"י לחוד ולמה קאמר הלכה כר"א אלא ע"כ דר"י ס"ל דחולץ ביום ג' וע"כ צ"ל דהלכה כר"א בחליצה דאינו חולץ אבל כד נדייק שפיר ברש"י ז"ל בד"ה ואם באו פנים חדשות כיום ג' אפ"ה אינו חולץ תפלין אע"ג דאיכא למיחש דילמא אמרי בשני ימים הראשונים נמי הניח תפלין ולכאורה קשה מאד מאי בעי רש"י ז"ל בזו הגזירה והיכן מצינו רמז רמיזא בהאי גזירה וגזירה מאן דכר שמיה הכא הא בפשיטות הוא בבאו פנים חדשות נתחדש האבילות כדאיתא במס' כתובות דף ח' לענין ברכה שברחבה כשבאו פנים חדשות עיי"ש ועוד מדמיבעיא לן לעולא אם בשני חולץ בפ"ח ומסקינן דלעולא חולץ בשני בפנים חדשות ובג' אינו חולץ ואי משום גזירה מאי נ"מ בין ב' לג' והנראה לפענ"ד דהנה יש להקשות מאד על הפוסקים ז"ל הרמב"ם ז"ל וש"ע ז"ל שלא הביאו הך דינא דפנים חדשות וכתבו סתם ביום השני לאחר הנץ החמה מניח תפילין הו"ל למינקט דאם באו פנים חדשות אינו מניח לכתחילה ואם באו פנים חדשות לאחר שהניח שוב אינו חולץ דהא לא שמעינן בגמ' רק דאינו חולץ אבל לא שמעינן דמניח לכתחלה והוא פלא גדולה לכאורה אבל האמת הוא כך דהפוסקים ז"ל ורש"י ז"ל דייקי בגמ' הא דגרסינן משלישי ואילך ושלישי בכלל מותר להניח תפלין ואם באו פנים חדשות אינו חולץ קשה דהול"ל ואם באו פנים חדשות אינו מניח ואינו חולץ ומתחלה הו"ל לאשמעינן עיקר הדין דבפנים חדשות אסור להניח תפילין ואח"כ לאשמעינן דאינו חולץ ע"כ פרש"י ז"ל דבאמת מניח תפלין וכ"ת כיון שמניח לכתחילה האיך היה הו"א דחולץ הא כיון דמניח אצ"ל שאינו חולץ כדאיתא במס' שבת דף י' גבי בית המרחץ ג' חלוקין מניח ואצ"ל שאינו חולץ אינו מניח ואינו חולץ חולץ ואצ"ל שאינו מניח עיי"ש. אך ה"א דחולץ משום גזירה דילמא אמרי בשני ימים הראשונים נמי הניח תפילין ר"ל דאמרי דהוא הולך בתפילין תמיד ולא מסגי ד"א בלא תפילין ע"כ חולץ להראות דאינו מניח רק פ"א ביום וע"כ אינו לובשם מאתמול בשלמא מניח רואין שהניח היום אבל כשלא הניח בפניהם דילמא אמרי שמונחין עליו מאתמול ביום ותדע דהכי הוא דאי ס"ד דחשדי לי' דהניח גם אתמול כמו היום א"כ לפ"ז מאי מהני כשיחלוץ בפניהם אימר אתמול נמי עביד כן שהניח וחלצן אלא ע"כ כדברינו ועוד דאי החשד

הוא דשמא הניח גם אתמול כמו היום א"כ אפילו בלא פנים חדשות נמי איכא האי חשדא אפילו אותן אנשים שהיו אתמול ג"כ וראו שישב בלא תפילין ויצאו ובאים עוד הפעם היום נמי יחשדוהו דילמא אתמול הניח ג"כ קודם שבאו או לאחר שיצאו אם לא שלא זזו ידם מידו ולמה לן פנים חדשות ואלא ע"כ כדברינו דברואין אותו בימי אבלותו ביום ג' מלובש בתפילין צריך לדעת מתי לבשן מפני החשד דכיון דלא ראינו מתי הניח יחשדוהו דהניחם באתמול [דקי"ל במס' מנחות דף ל"ו דאם הניח ביום מותר שיהא עליו בלילה] ולא דמי הכא להההיא דמרחץ דשם כיון דמניח אצ"ל שאינו חולץ אבל הכא אע"פ שמניח צריך לאשמעינן דאינו חולץ דהא הכא חליצה גרע מהניח לכתחלה וכ"ז הוא דווקא בטעמא דר"א דקאמר ואם באו פנים חדשות אינו חולץ ולא קאמר אינו מניח ואינו חולץ משא"כ בדר' יהושע דקאמר חולץ י"ל דהוא משום חידוש אבילות ולפ"ז שפיר עולה כהוגן הכל דהנה הרי דפרש"י ז"ל בדר"י דאם באו פנים חדשות ביום שני חולץ תפילין לאו דהכונה דדוקא ביום שני ז"א אלא דלא תימא דקאי אריש דביום ראשון אסור להניח תפילין וע"ז קאמר דאם באו פנים חדשות אף חולץ ג"כ דבלא פנים חדשות אינו מניח אבל לא חולץ אבל בפנים חדשות חולץ ג"כ ע"ז פרש"י ז"ל דז"א אלא דקאי איום שני דמיום שני והלאה חולץ ומשני ואילך הוא ולא אתא אלא לאפוקי מראשון. וכן בדר"א יש לפרש ג"כ כן ועפ"ז ניחא הא דמיבעיא לעולא בשני חולץ או אינו חולץ דמאי נ"מ בין שני לג' כיון דפסק הלכה כר"א דלא חיישינן לחשדא דיאמרו דביום ראשון נמי הניח תפלין א"כ לפ"ז אין נ"מ בין שני לר"י לג' דר"א דכמו דלא חישינן בדר"א לג' משום חשדא דב' ימים ראשונים כמו כן אין לחוש בדר"י ביום ב' לחשדא דביום ראשון דהא לא חיישינן לחשדא מיום המותר להניח תפלין ליום האסור להניח תפלין אבל לפי דברינו ניחא דכיון דר"י ס"ל דמיום שני ואילך חולץ ע"כ דטעמו הוא לאו משום חשדא דהא בשלמא ביום ג' לדר"א איכא חשדא דמאתמול אנחינהו משא"כ לדר"י ביום ה' או ו' או ז' לא שייך החשד דמאתמול דהא אתמול מותר הוא ומהכ"ת ניחוש לומר דמונחין עליו כל שבעה יום ולילה ולא ישן כל ז' שינת קבע דאסור לישן בתפלין וע"כ דטעמו דר"י הוא משום דנתחדש אבילות בפנים חדשות וע"כ כי פסק הלכה כר"א בחליצה איכא למימר דוקא ביום ג' דאז לא נתחדש האבילות בפנים חדשות אבל ביום שני י"ל דהלכה כר"י בחליצה והוא משום דנתחדש האבילות בפנים חדשות ונהי דפסקינן כר"א בחליצה הוא רק לענין שאין חוששין לחשדא ואין נתחדש האבילות בפנים חדשות וכ"ז הוא ביום ג' אבל ביום שני הגם דלטעם דחשדא אין נ"מ בין ג' דר"א לב' דר"י אבל להטעם דנתחדש האבילות בפנים חדשות יש נ"מ בין ג' לב' וכי פסקינן כר"א בג' אבל בב' הוי

חידוש האבילות בפנים חדשות דהא כל מה דתקיף אבילותא יותר הוי פעולה דפנים חדשות כמו דפועל פנים חדשות בז' ולאחר ז' אין פועל פנים חדשות כלל כמו כן פועל פנים חדשות בב' יותר מבג' דבג' הוי מקצת היום ככולו ולאחר ג' קיל יותר וע"כ לפי המסקנא דפסק רבא דאינו חולץ בב' בפנים חדשות והלכה כר"א בחליצה דלא חיישינן כלל לחידוש אבילות בפנים חדשות והחשדא ליכא בחליצה ע"ש לא צריך הרמב"ם ז"ל והשו"ע ז"ל לפסוק הדין דפניה חדשות דאינו חולץ אבל אינו מניח לכתחלה ז"א דהא כל עיקר הטעם דחליצה הוא משום חשדא והו"א דצריך לחלוץ משום חשדא אבל הנחה בודאי מותר ולא פעל פנים חדשות כלל וכיון דמסקינן דר"א וד"י פליגי בפנים חדשות ביום ג' ע"כ שפיר ס"ל לעולא דחולץ ביום ב' והא דקאמר הלכה כר"א בחליצה משום דר"י ס"ל דאפילו בג' חולץ ע"כ קמ"ל הלכה כר"א בחליצה והוא דוקא לש"ס דילן דגרסינן ברישא דברי ר"א בב' דינים א' דביום ב' אסור להניח חומרא ביום הנחה וב' קולא בפנים חדשות ביום ג' ע"ז בא ר"י ופליג על הקולא ועל החומרא ואמר להיפוך דביום ב' מותר להניח תפלין ובפנים חדשות ביום ג' אסור להניח וחולץ ואצ"ל שאינו מניח וקאי על דברי ר"א ואמר ההיפך וכיון דקאי על דברי ר"א ממילא ר"א דמיירי בפנים חדשות בג' ובכל ז' ע"כ דר"י נמי קאי על יום ג' ועל כל ז' אבל בירושלמי דגרסינן ברישא הא דר"י בשם ר"א וה"ג ביום הראשון אינו נותן תפלין בשני הוא נותן תפלין ואם באו פנים חדשות חולצן ע"כ דקאי על יום שני דשלישי מאן דכר שמיה הכא וא"כ מדייק שפיר דאי ס"ד דחולץ בשני למה ליה למימר הלכה כר"י בחליצה נימא הלכה כר"א ודו"ק:

הלכה ו

עד כדון בזב שראה קרי כו'. עיין בפנים שנתבאר בע"ה הסוגיא הזאת לאמיתה של תורה ועי"ז יש להבין מה דלכאורה קשה הא דגרסינן בירושלמי במס' יומא פ"ג ה"ג תמן תנינן המשמשת שראתה נדה צריכה טבילה ר"י פוטר מה חלוק ר"י על טבילת סרך או משום אפילו טובל מהו מועיל ע"כ. הסוגיא חמורה דמאי מיבעיא ליה אי ס"ל לר"י טבילה מדרבנן או לא הלא מצינו כמה טבילות מדרבנן כמו בי"ח דבר עיי' בתוס' ז"ל יומא דף ל"א ע"א בראש העמוד ונראה לפענ"ד שהפי' הוא מה נפיק מינה ראה קרי כלומר אם ר"י ס"ל תקנת עזרא דבעל קרי דעלמא כמו דשקיל וטרי בבבלי במס' ברכות דף כ"א ע"ב כל הסוגיא שם ושם מוכיח דע"כ ר"י ס"ל תקנת עזרא מהך מתני' גופיה דזב שראה קרי וכו' עי"ש ואילו בירושלמי לא מצינן להוכיח ממתני' הזאת כאשר נבאר בעז"ה וע"כ מיבעיא ליה ומוכיח ממכילתין דידן דתני אר"י כל עצמן לא התקינו וכו' דהנה פי' טבילת סרך הוא טבילה מדרבנן וצריך ביאור למה תפס לישנא דסרך בכאן יותר מכל

טבילות דרבנן בעלמא ונלפענ"ד דבכל טבילות דרבנן כמו בי"ח דבר דהתם גזרו רבנן טומאה על הגברא או על הכלי וצריך טבילה מדרבנן וזהו הטבילה משום לתא דטומאה וטהרה נגעו בה משא"כ גבי הטבילה ליכנס לעזרה לאו משום לתא דטומאה וטהרה נגעו בה אלא טבילה בעלמא הגם שאינו חשוב לטמא ואין שום חשש טומאה דתהא הטבילה מועלת לו ליכנס לעזרה ע"י הטבילה הזאת דא"כ היה בעי הערב שמש אלא כדי שיזכור טומאה ישנה שבידו ויפרוש וע"כ אין הטבילה הזאת לטהרו מן הטומאה וכיון דלאו משום לתא דטומאה וטהרה נגעו בה אלא טבילה בעלמא זהו הנקראת טבילת סרך ודכוותיה מצינו טבילת סרך גבי תקנת עזרא כמו שכ' הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות תפלה וז"ל לא מפני טומאה וטהרה נגעו בה אלא כדי שלא יהו ת"ח מצוין אצל נשותיהן כו' ושם בה"ה גבי זב שראה קרי וכו' צריך טבילה ז"ל וכן הדין נותן שאין טבילה זו מפני טהרה אלא מפני הגזירה שלא יהו מצוין אצל נשותיהן תמיד עכ"ל ז"ל טבילה הזאת נקראת ג"כ טבילת סרך כנ"ל כיון שאינו משום טומאה וטהרה כלל ועי"ז יתבאר הסוגיא היטב בע"ה דמיבעיא ליה חלוק ר"י על טבילת סרך כלומר דחלק לגמרי על טבילת בעל קרי או דנעולם אית ליה תקנת עזרא ולא פליג על טבילת סרך אלא דוקא גבי זב שראה קרי פליג משום אפילו טובל מהו מועיל וע"ז מפרש מה נפיק מינה ראה קרי בעלמא א"ת חלוק ר"י על טבילת סרך ד"ת הוא בתמיה דהא פשיטא דאינו ד"ת אלא מדרבנן ואינה אלא טבילת סרך וחלוק ר"י על טבילת סרך א"ת אפילו טובל. מהו מועיל מועיל הוא שהוא טובל בבעל קרי דעלמא ומביא ראיה כהדא דתני אר"י כל עצמן לא התקינו טבילה זו אלא מפני טבילת סרך כו' הדא אמרה לא חלק ר"י על טבילת סרך אלא משום אפילו טובל מהו מועיל אבל על תקנת עזרא דהוא טבילת סרך לא חלק ר"י. והא דלא פשטינן בירושלמי דר"י אית ליה טבילת בעל קרי כמו דפשטינן בבבלי מהך מתני' גופיה דזב שראה קרי וכו' והמשמשת שראתה נדה וכו' למאן קתני לה אלימא לרבנן השתא מה זב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבולי הוא מחייבי רבנן כו' אלא פשיטא לר"י קתני ודוקא גבי זב כראה קרי הא קרי בעלמא חייב ע"כ עיין בבבלי ולכאורה קשה למה לא פשט הירושלמי כן ממתני' גופיה כהבבלי נראה לפענ"ד דאזלי הבבלי והירושלמי לטעמן ע"פ ירושלמי דסוגיא דידן עד כדון זב שראה קרי כו' וכמבואר הכל יפה בע"ה לאמיתה של תורה ולפ"ז שפיר ניחא דהירושלמי לא מצי למיפשט מהסיפא דהמשמשת שראתה למאן קתני לה אילימא לרבנן השתא ומה בזב כו' דמעיקרא לאו בר טבילה הוא כו' משמשת כו' לא כ"ש ז"א דאליבא דרבנן ע"כ איצטריך לאשמעינן כדדייק בירושלמי אליבא דרבנן עד כדון בזב שראה קרי ואפילו קרי שראה זוב מועיל הוא שהוא טובל

ומסקינן דמוכח מסיפא המשמשת שראתה נדה כו' א"כ איכא למימר דר"י פליג על טבילת בעל קרי בעלמא ומשמשת שראתה נדה אליבא דרבנן קתני אבל בבבלי מדייק שפיר דר"י ס"ל טבילת בעל קרי בעלמא דאל"כ משמשת כו' למאן קתני אילימא אליבא דרבנן השתא כו' ול"ל דקמ"ל דאפילו במשמשת כו' מועיל היא שהוא טובל ז"א דא"כ תיפשוט הא דבעי רבא אם חל טומאה קלה על טומאה חמורה דאי ס"ד דחל א"כ מה לי זב שראה קרי או משמשת שראתה נדה לענין אם טובל מה הוא מועיל כיון דבשניהן חל שם בעל קרי א"כ אדרבה זב שראה קרי צריך להיות יותר פטור מטבילה דמשמשת דהשתא זב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה משמשת כו' דמעיקרא בר טבילה ואי משום דבזה מועיל ובזה אינו מועיל ז"א כיון דיש שם לטומאה קלה אצל טומאה חמורה א"כ תרווייהו שוין כזה אלא ע"כ דלר"י איצטריך לאשמעינן הסיפא וש"מ דבבעל קרי בעלמא מחייב טבילה משא"כ לשיטת הירושלמי איצטריך לאשמעינן הסיפא אליבא דרבנן דמועיל טבילה א"כ מנ"ל דר"י ס"ל טבילה בבעל קרי דעלמא ע"כ מוכיח מברייתא דמס' יומא דר"י אית ליי' טבילת סרך ודו"ק:

סליק פירקא בס"ד